

Звіт «Вокс Україна» за 2020 рік

Передмова

2020 рік був зовсім не звичайним. Він змусив багатьох людей та організації «переосмислити» себе та переоцінити свої пріоритети. Деякі речі, які здавалися дуже важливими, виявилися лише умовностями, а ті, які ми сприймали як належне (наприклад, круті переговори), раптом стали необхідними. Наша організація не стала винятком. Багато колег змінити свої звички — деякі з них назавжди. Як команда, ми багато думали про те, що ми робимо, чому ми це робимо, і взагалі, яка роль і місія аналітичних центрів в Україні.

У розвинених країнах аналітичні центри є органічною частиною політичного та медійного ландшафту. Вони визначають політичні альтернативи та оцінюють їхні втрати та вигоди для всього суспільства в довгостроковій перспективі. Медіа використовують їхній аналіз для комунікації з політиками, які просувають ті чи інші ініціативи. Так плюси і мінуси цих ініціатив стають зрозумілими для всіх. Аналітичні центри провокують політичні дискусії та допомагають узгодити інтереси різних стейкхолдерів. У певному сенсі вони здійснюють «перевірку реальності» для урядів, які бажають змінити «правила гри». За таких умов майже неможливо прийняти «несподіване» законодавство. Водночас широке обговорення перед прийняттям збільшує шанси на успішну імплементацію змін у політиці. В Україні аналітичні центри виконують подібні функції. Вони розробляють політичні альтернативи (або оцінюють пропозиції уряду) та пояснюють втрати і переваги цих альтернатив. Іноді вони надають експертну допомогу уряду або реалізують проекти технічної допомоги від міжнародних організацій. Так вони допомагають прив'язати Україну до міжнародного контексту. Але є ще дві речі, які, на нашу думку, є більш важливими.

По-перше, аналітичні центри допомагають людям бути хорошими громадянами. «Ідеальний» громадянин — це той, хто вивчає минулу діяльність та програми кандидатів/ партій перед тим, як проголосувати на виборах; той, хто переглядає бюджет своєї громади, щоб з'ясувати, чи ефективно керівництво громади використовує податки, які вона сплачує; той, хто бере активну участь у публічних обговореннях місцевих чи загальнонаціональних проєктів. Проте в реальності більшість людей прагнуть присвятити свій час більш важливим для них справам — роботі, сім'ї, друзям. Тут на допомогу приходять аналітичні центри та ЗМІ. Вони можуть проаналізувати програми кандидатів і представити результати в простій і лаконічній формі; проаналізувати місцеві та державні бюджети або інвестиційні проєкти, виявити «червоні прапорці» і поставити питання владі про використання грошей платників податків. Тож громадянин може ознайомитися зі звітом аналітичного центру, а не заглиблюватися в рядки бюджету чи технічного завдання проєкту. Так аналітичні центри вписуються в розподіл праці і допомагають підвищити загальну ефективність економіки.

Але, мабуть, найважливішим є те, що аналітичні центри «мріють по-великому». Вони надають бачення країни, описуючи державу, в якій ми хотіли б жити. Хоча «політика — це мистецтво можливого, досяжного — мистецтво наступного кращого», аналітичні центри створюють картину «першого кращого». У певному сенсі вони є маяками для корабля-держави.

Отже, яка наша велика мрія? Ми хочемо, щоб Україна була сучасною демократичною країною, де працюють правила, інституції, і люди з високим рівнем людського капіталу. Ми хочемо, щоб політична дискусія базувалася на фактах, а не на емоціях. Ми хочемо чесної та відповідальної влади та високого рівня суспільної довіри. Щоб допомогти цій мрії здійснитися, ми порушуємо важливі питання, перевіряємо заяви політиків, допомагаємо державним органам стати інституційно сильнішими та сприяємо підвищенню економічної грамотності. Ми також проводимо політичні дослідження. У цьому звіті розповідаємо, що ми зробили в цих напрямках у 2020 році.

VoxUkraine в цифрах

- 218 оригінальних статей
- 15 дайджестів та 20 перекладів на тему пандемії
- 25 випусків Індексу реформ + 4 кварталні огляди
- 7 інтерв'ю
- 13 публікацій на основі подкастів та дискусій, організованих VoxUkraine
- 8 ексклюзивних уривків з книг
- 19 пояснювальних відео
- 4 відео про медичну реформу
- 18 відео «Мисливець за фейками»
- 76 відео з перевіркою фактів
- 52 подкасти «Що з економікою?» спільно з ЦЕС та Громадським радіо
- Понад 800 антифейків
- Понад 40 стажерів пройшли програми стажування
- 14 онлайн та офлайн дискусій (з них 9 з місцевими ЗМІ)
- Кількість читачів нашого сайту зросла на 50%, кількість підписників у соціальних мережах - на 20%.

Теми

Кілька тем були у фокусі політичних дискусій на нашому сайті та під час заходів.

Ринок праці

Ми розпочали з обговорення статистики ринку праці у лютому 2020 року, а потім використали дані Jooble, щоб дослідити невідповідність між прагненнями потенційних студентів та вимогами роботодавців. Пізніше ми розглянули розвиток ринку праці під час карантину (1, 2, 3). Не дивно, що карантинні обмеження, пов'язані з коронавірусом, мали більший вплив на жінок, ніж на чоловіків. У певний момент українці, особливо бідніші, почали більше турбуватися про збереження роботи, ніж здоров'я. Це показують не лише соціологічні опитування, але й пошукові запити в Google.

Економічна криза, спричинена пандемією

На початку пандемії ми опублікували серію статей про те, що можна зробити з економічною кризою, спричиненою локдаунами. Ми стверджували, що реакція уряду на кризу має бути швидкою та масштабною, контрциклічною, спрямованою на сектори та соціальні групи з найвищими мультиплікаторами, і що український уряд не повинен розглядати нетрадиційні варіанти, такі як кількісне пом'якшення або дефолт, оскільки вони матимуть серйозні негативні наслідки для країни. На початку березня ми попередили український уряд про кризу, що насувається, а пізніше підписали відкритий лист українських економістів з пропозиціями щодо антикризової політики для нового уряду. Ми також визначили, які домогосподарства та галузі найбільше постраждають від пандемії, а отже, потребують особливої підтримки. Пізніше ми порівняли заходи, вжиті українським урядом, із заходами інших країн. Коли голова НБУ подав у відставку, ми підписали відкритий лист із закликом зберегти незалежність НБУ. Ми також попереджали про небезпеку підвищення інфляційних чи девальваційних очікувань.

Суспільство

Ми обговорювали, чи призведе криза до зростання попиту на експертний уряд (на противагу популістським тенденціям, що спостерігалися після кризи 2008-2009 років). Деякі з наших авторів відповіли на це питання позитивно, деякі — негативно, а деякі попередили про ризики «експертного» уряду. Ми також проаналізували електронні петиції, подані до парламенту та уряду — результати виявилися не надто приємними для українського суспільства.

Ми подивилися, як релігійні люди святкують Великдень під час пандемії (1, 2) та як ідентифікують себе мариупольці (1, 2).

Ми також написали відкритого листа про недопущення прямих переговорів представників України з так званими «днр» і «лнр» у Мінську. Лист підписали 18 організацій та понад 500 осіб.

Освіта

Ми приділяємо багато уваги освіті, оскільки це важливий фундамент для сучасної країни. У 2020 році ми писали про розрив між результатами зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО) школярів з міста та села, дивилися, як студенти-медики склали КРОК, та досліджували, як студенти з окупованих територій вступають до українських вишів.

Державний бюджет

Ми продовжуємо уважно стежити за державним бюджетом та обговорювати його. У 2020 році ми провели експертні обговорення бюджетного планування, антикризових видатків, аудиту та боргової політики. Ми також оновили регулярні публікації про дотримання бюджетної процедури, спроби депутатів розширити бюджетні видатки та опублікували регулярні огляди бюджету (1, 2). Ми пояснювали наслідки різкого підвищення мінімальної зарплати, вивчали результати чотирьох років роботи Prozorro.Продажі, пояснювали, як витрачаються гроші МВФ, скільки коштують субсидії, як державні органи маніпулюють грошима і чому субвенція на соціально-економічний розвиток є дуже політизованою.

Реформи

Протягом 2020 року ми підготували 25 регулярних двотижневих випусків iMoRe, чотири кварталні огляди реформ та кілька статей, присвячених окремим законодавчим питанням. Так, ми обговорювали прийняті парламентом «карантинні закони» (1, 2, 3), новий порядок оренди державного та комунального майна, переорієнтацію міжнародного мовлення на окуповані території Донецької та Луганської областей, а також зміни виборчих правил, втрату статистики будівництва через зміну процедури погодження будівництва та необхідні зміни до закону про статистику, які дозволять Державній службі статистики отримувати адміністративні дані та надавати мікродані дослідникам.

Ми написали кілька ретроспективних статей — порівняння реформаторських зусиль чотирьох постмайданних урядів, підсумки першого року президентства з огляду на реформи, а також наш регулярний рейтинг ефективності роботи народних депутатів після другої та третьої сесій. Ми також проаналізували, як депутати пишуть про земельну реформу на своїх сторінках у Facebook, і з'ясували, які партії її підтримують, які ні, а які намагаються не висловлювати однозначної думки.

Ми підтримали продовження медичної реформи і зняли низку відео про те, як впроваджується другий етап реформи (спеціалізована допомога) (Звенигородка, Суми, Іллінці).

І, звичайно, ми були обурені рішенням Конституційного суду, яке фактично скасувало антикорупційну інфраструктуру в Україні.

Медіа

Протягом 2020 року та у 2021 році VoxUkraine розробляв інструмент для автоматичного аналізу медіа. Ми опублікували перші результати аналізу, дослідивши, що пишуть ЗМІ про політиків та про пандемію, як провідні онлайн-медіа цитують одне одного, які теми (та слова) є найпопулярнішими та як ЗМІ пишуть про ці теми — позитивно, негативно чи нейтрально.

На кінець 2020 року архів новин містив понад 1 мільйон публікацій з понад 40 онлайн-медіа. Інструмент медіааналізу стане загальнодоступним у середині 2021 року.

Коронавірус

Ми не могли залишитися осторонь обговорення «теми року» — коронавірусу. Ми написали роз'яснювальну статтю (та записали відповідне відео) про число R, пояснили, що потрібно проводити більше тестувань та як уряди різних країн відстежують контакти для запобігання інфікуванню. Також ми реалізували спільний проект з Громадським — «Україна після карантину». Це була серія інтерв'ю/подкастів про те, що зміниться на краще після пандемії. Було б цікаво переглянути ці прогнози через рік або якийсь час.

Загалом наші зусилля, пов'язані з коронавірусом, були спрямовані на те, щоб надати українцям перевірену та достовірну інформацію про пандемію. З цією метою ми запустили лендінг, на якому є перевірені новини, дайджести (15), ексклюзивні переклади (20) публікацій від Project Syndicate та деяких інших джерел.

Щоб донести правдиву інформацію до найбільш вразливих верств населення, ми співпрацювали з фондом підтримки літніх людей «Життєлюб». Ми допомогли йому підготувати дві друковані газети з основними фактами про коронавірус і дії, які допоможуть зменшити ймовірність зараження.

Ми також зняли пояснювальне відео для медичних працівників про те, як одягати та знімати захисний одяг.

Місцеві вибори

Темою року для України стали місцеві вибори. Ми опублікували низку матеріалів на цю тему — про мережу партійних офісів, портрети чинних мерів, фактчек мерів Дніпра та Одеси, мерів Львова та Харкова. Ми також писали про організацію виборів під час пандемії та про те, як партії з цим впоралися.

Напередодні виборів VoxCheck перевірив список кандидатів партії «Демократична Сокира». Кілька інших партій були зацікавлені в такому ж фактчеку на наступних виборах. Сподіваємось, що більше партій почнуть формувати партійних списки на основі досягнень.

Ми організували два відкриті заходи з Promote Ukraine — до і після місцевих виборів. Ми також запустили спеціальний Telegram-канал «Виборча скринька», де публікували цікаві публікації, пов'язані з виборами в Україні та інших країнах.

Ми розвивали суспільну дискусію не лише на сторінках нашого блогу, а й наживо (хоча в більшості випадків онлайн).

Протягом 2020 року ми організували вже згадані 4 дискусії щодо державного бюджету, презентацію рейтингу ефективності народних депутатів, дискусію про належне врядування, а також Zoom-зустрічі з місцевими ЗМІ з різних питань, що становлять місцевий інтерес (наприклад, місцеві вибори, містобудування, дорожній рух у містах тощо).

3 грудня ми організували спільний захід з Українським інститутом Америки та Товариством Тараса Шевченка в США. Ми обговорили вплив пандемії Covid на українську економіку.

Ми взяли участь та організували одну панель на IX Форумі розвитку громадянського суспільства.

Ми також взяли участь у низці дискусій (1, 2, 3), пов'язаних зі свободою слова та протидією дезінформації.

Ми продовжили розвінчувати фейки та брехню політиків.

Ми випустили регулярний «Рейтинг брехунів», записали 18 випусків програми «Мисливець за фейками» для Суспільного, готували фактчеки для програми Яніни Соколової «Соромно» та продовжили перевіряти політиків у прямому ефірі програми «Зворотний відлік» на Суспільному.

У березні 2020 року VoxCheck долучився до програми Facebook та став незалежним фактчекером в Україні разом зі StopFake. Відтоді команда VoxCheck перевіряє фейки, опубліковані у Facebook, та маркує їх за допомогою спеціального інструменту. VoxCheck став першим представником від України в ініціативі IFCN #CoronaVirusFactsAlliance і єдиним, хто подав фейки до бази даних Альянсу (протягом 2020 року ми додали до бази понад 100 фейків про коронавірус).

Викладання та менторство

Протягом літа та осені 2020 року в нас було майже 40 стажерів з фактчекінгу та кілька стажерів в інших проектах. Стажери дуже допомагають нам, і водночас проходять інтенсивне навчання з аналізу даних, написання текстів та критичного мислення. На літнє стажування конкурс становив три людини на місце.

Протягом 2020 року VoxCheck провів 31 лекцію та тренінг, взяв участь у 10 публічних дискусіях та двох міжнародних конференціях. Ми спілкувалися з різними аудиторіями — студентами медичних вишів, студентами та журналістами, запрошеними на воркшоп НБУ «Економічний експрес», дітьми зі Школи успіху Klitschko Foundation, студентами Національної Києво-Могилянської академії, Київського національного університету імені Тараса Шевченка та іншими.

Інституційний розвиток

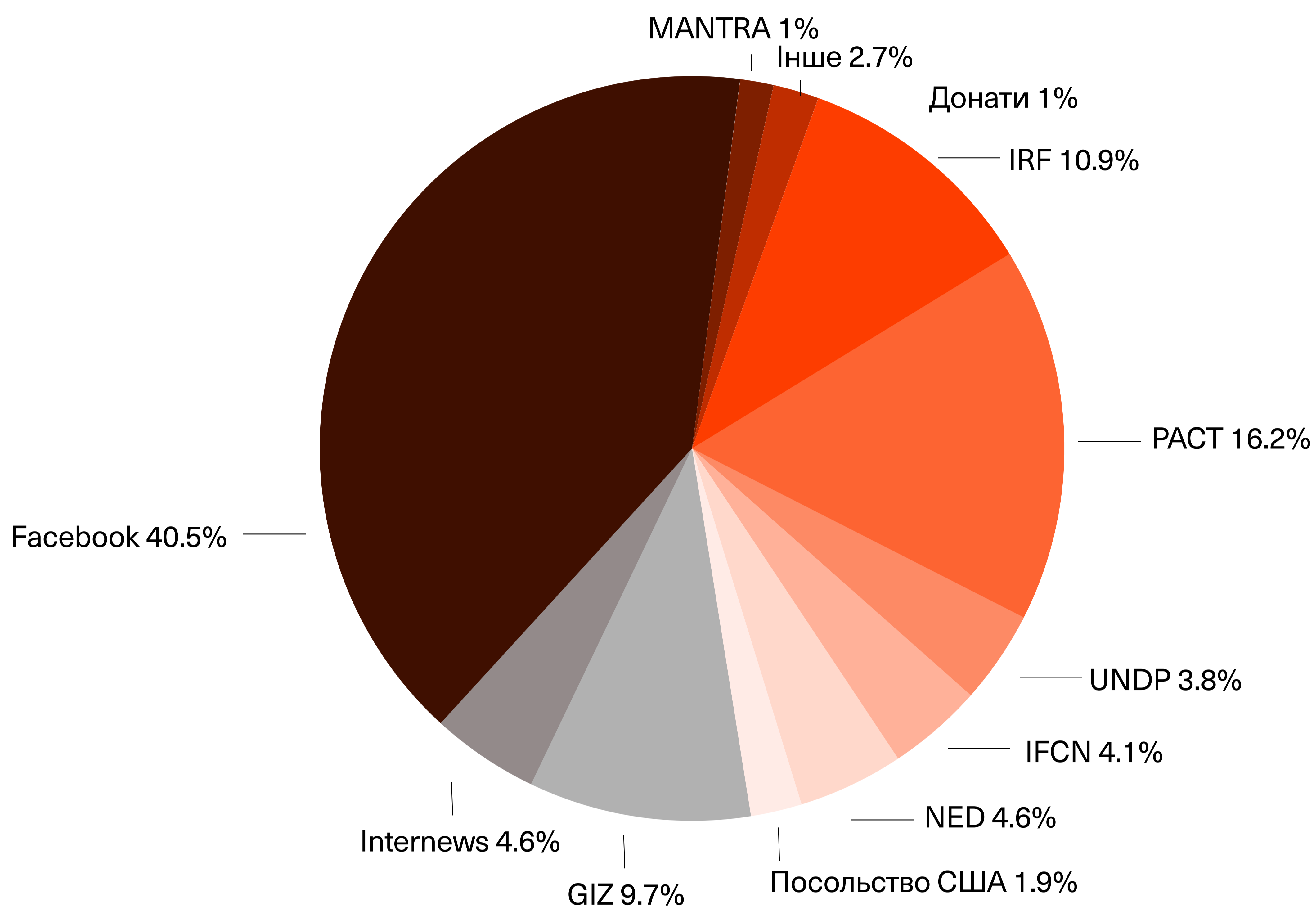
Минулого року ми тісно співпрацювали з Державною службою статистики, допомагаючи їм розробити комунікаційну стратегію та план, а також загалом стати більш зручними для користувачів. Якщо ви підписані на інформаційний бюлетень Держстату, натрапили на прості пояснення найпоширеніших статистичних показників або на дашборд прогресу у досягненні Цілей сталого розвитку — ви можете оцінити нашу роботу. Можливо, ви також відвідали онлайн-заходи, присвячені впровадженню реєстрового перепису населення, які ми допомогли організувати.

Разом з Центром журналістики KSE ми організували низку лекцій для державних службовців про те, як спілкуватися зі ЗМІ (1, 2, 3). Лекції були опубліковані на сайті VoxUkraine та у вигляді брошури, яку було передано державним установам.

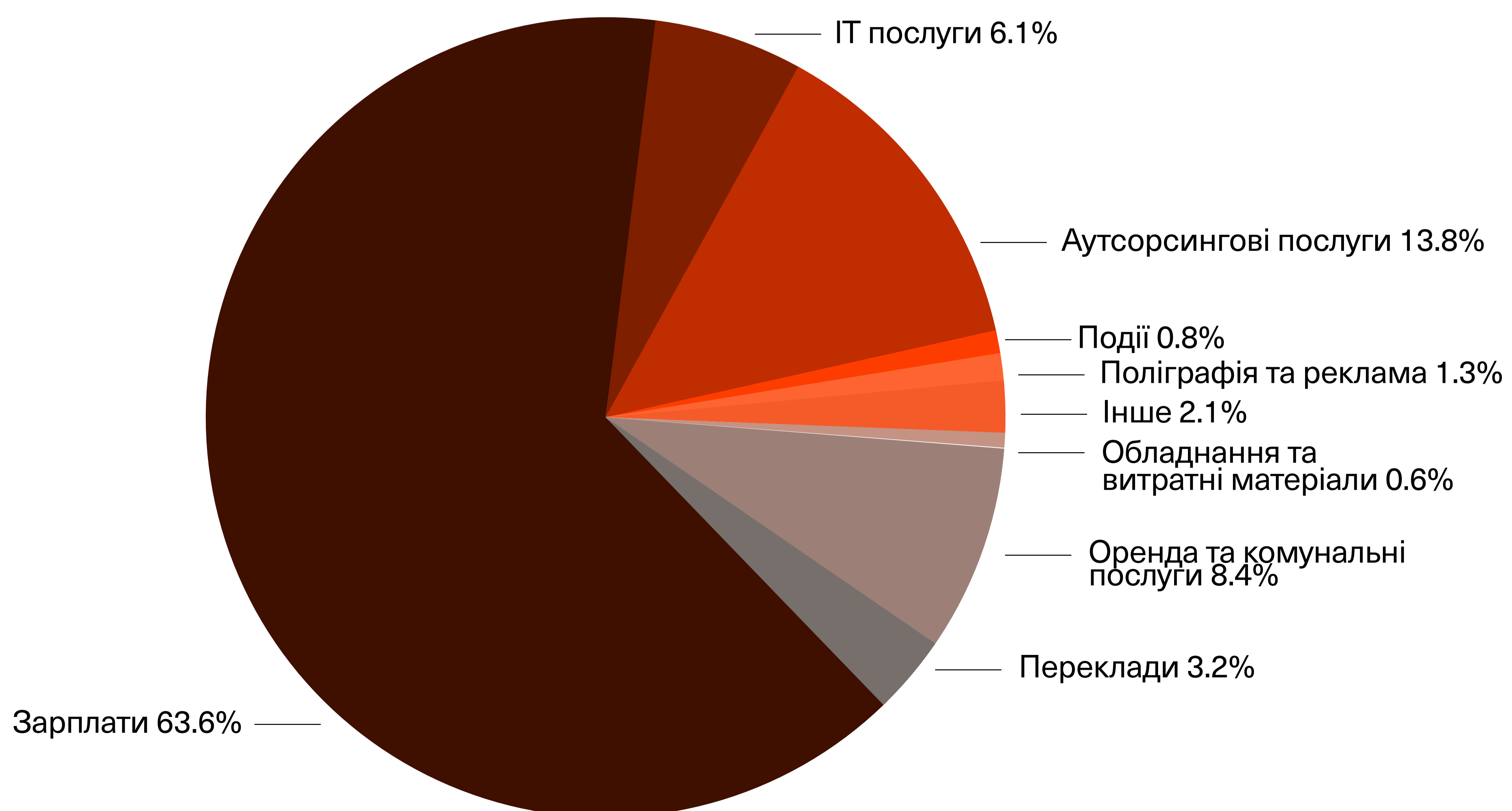
Фінансовий звіт

Доходи, 25.5 млн грн
Витрати, 14.6 млн грн

Структура доходів 2020

Структура витрат 2020

Все це було б неможливим без наших донорів. Особлива подяка близько 100 людям, які підтримали нас через вебсайт, попри економічну кризу і попри те, що ми не проводили активної краудфандингової кампанії. Нам важливо знати, що ми корисні для вас!